

ВІДГУК

*офіційного опонента, кандидата економічних наук, професора
Міценко Наталії Григорівни на дисертаційну роботу*

Лесик Лілії Іванівни на тему

*«Показники та методи оцінювання економічного потенціалу
машинобудівних підприємств», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та
управління підприємствами (за видами економічної діяльності)*

**Актуальність обраної теми дисертаційної роботи та її зв'язок з
науковими програмами, планами, темами**

Сучасні умови господарювання в Україні є несприятливими для багатьох вітчизняних підприємств, насамперед, внаслідок погіршення кон'юнктури ринків збуту їх продукції. Особливо гостро це відобразилося на діяльності підприємств машинобудування, яке повинно бути базисом інноваційного розвитку економіки держави, проте, нині більшість підприємств вітчизняної машинобудівної галузі знаходяться у кризовому стані. Останній, з одного боку, обумовлений загальною макроекономічною та політичною ситуацією в країні, а, з іншого – сам негативно впливає на цю ситуацію, зокрема, через скорочення експортних надходжень та зменшення кількості робочих місць.

Світовий досвід підприємництва показує, що навіть при погіршенні умов провадження господарської діяльності підприємства здатні забезпечити належний рівень її ефективності завдяки реалізації обґрунтованої стратегії свого розвитку. Така стратегія повинна передбачати адаптацію підприємств до змін у зовнішньому середовищі та базуватися на об'єктивній оцінці величини їх економічного потенціалу та його окремих складових. Особливо важливого значення при цьому набуває оцінювання наявного та стратегічного економічного потенціалу підприємств, оскільки дозволяє виявити дисбаланс між попитом на їх продукцію та існуючими виробничими потужностями, визначити шляхи його усунення чи скорочення.

Вітчизняна та зарубіжна наука напрацювала потужний методичний інструментарій оцінювання економічного потенціалу суб'єктів господарювання, окремих його видів (виробничого, маркетингового, інвестиційного, інноваційного, трудового та ін.). Проте, складність та багатоваріантність процесу оцінювання потенційних можливостей, наявність великої кількості чинників впливу обумовлюють об'єктивну потребу у подальшому вдосконаленні методичних підходів до визначення величини економічного потенціалу підприємств. При цьому таке визначення повинно давати можливість розроблення конкретної програми заходів з реалізації економічного потенціалу суб'єктів господарювання. Тому тема дисертаційної роботи Лесик Лілії Іванівни є актуальною, а проведене

нею дослідження особливостей формування та оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств – своєчасним.

Об'єктом дослідження в дисертаційній роботі став процес оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств, а предметом дослідження – теоретико-методичні та прикладні положення з формування і використання системи показників та методів оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств.

Підтвердженням актуальності теми дисертації та практичної спрямованості є її зв'язок із науково-дослідними роботами Національного університету «Львівська політехніка», зокрема, з науково-дослідною темою «Формування та економічне оцінювання конкурентоспроможного потенціалу господарських структур» (№ ДР 0113U005292).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у дисертаційній роботі

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, є обґрунтованими та достовірними, базуються на коректному використанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження для розв'язання конкретних наукових завдань: аналізу та синтезу (для узагальнення результатів теоретичних досліджень); абстрактно-логічного (для формулювання висновків); системного аналізу (для дослідження чинників впливу на економічний потенціал підприємств); табличного та графічного (для наочного відображення результатів проведених розрахунків); узагальнення (при розробленні методу оцінювання ринкової вартості машинобудівних підприємств); економіко-математичного моделювання; абстрагування (для розроблення методичного підходу до оцінювання ендогенного та екзогенного потенціалу машинобудівних підприємств); оптимізаційного (для розроблення методу оптимізації обсягів виготовлення продукції машинобудівним підприємством у процесі оцінювання його конкурентного потенціалу) тощо.

Обравши за мету розроблення теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування і використання системи показників та методів оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств, автор сформулював коло наукових і практичних завдань. Вивчення змісту дисертації дозволяє зробити висновок про те, що здобувачем досягнута поставлена мета і виконані визначені завдання. Завдання повною мірою кореспондуються із ознаками наукової новизни дослідження, що свідчить про оригінальність обраних автором шляхів вирішення цих завдань.

Про належний рівень обґрунтованості результатів дослідження свідчить їх апробація на 12 науково-практичних конференціях різного рівня.

Дисертаційна робота має логічну структурну побудову, її зміст повною мірою розкриває тему наукового дослідження. Між розділами та підрозділами роботи є належний взаємозв'язок.

У першому розділі дисертаційної роботи здобувач розкриває та розвиває теоретичні та прикладні засади оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств. З цією метою було розглянуто сутність, види та чинники формування економічного потенціалу машинобудівних підприємств (с.

10-27); подано характеристику інформаційного та методичного забезпечення процесу оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств (с. 28-50); проведено критичний аналіз та досліджено особливості застосування показників та методів визначення вартості машинобудівного підприємства як інструментів оцінювання його економічного потенціалу (с. 51-66). Це дозволило дисертанту систематизувати складні закономірності утворення економічного потенціалу машинобудівних підприємств.

У другому розділі дисертаційної роботи наведено авторські рекомендації щодо аналізування чинників та формування системи показників оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств. Дисертантом досліджено вплив чинників на сучасний рівень економічного потенціалу машинобудівних підприємств (с. 69-89); сформовано систему показників оцінювання ендogenous економічного потенціалу підприємств (с. 90-118); розроблено систему показників оцінювання екзогенного економічного потенціалу машинобудівних підприємств (с. 118-141).

Третій розділ дисертаційної роботи присвячено розробці методів оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств. У ньому автором запропоновано методичний підхід до оцінювання прогностичних економічних можливостей машинобудівних підприємств на засадах встановлення очікуваних фінансових результатів їх діяльності (с. 144-160); удосконалено метод оцінювання конкурентного потенціалу підприємств за окремими видами продукції (с. 161-178); розроблено метод оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств на засадах вимірювання їх ринкової вартості (с. 178-191). Це дозволило встановити основні резерви покращення діяльності машинобудівних підприємств на засадах оцінювання їх стратегічного економічного потенціалу.

Висновки до розділів дисертаційної роботи та загальні висновки до неї є логічним результатом проведених досліджень.

Наукова новизна результатів дослідження

Реалізація визначених автором завдань дослідження дозволила отримати результати, які свідчать про його наукову новизну, практичне значення та наявність предмету прилюдного захисту. Вони в сукупності вирішують актуальне науково-практичне завдання, яке полягає в розробленні теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування і використання системи показників та методів оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств.

Автором вперше з метою вимірювання прогностичної величини сукупного економічного потенціалу машинобудівних підприємств запропоновано застосовувати показник необхідної величини майбутніх фінансових результатів діяльності підприємств, за якої буде забезпечена мінімально допустима ефективність інвестицій у їх матеріальні активи (с. 146-155). Результати підтверджено публікаціями 3; 10; 11 (за списком праць, наведеним у авторефераті).

Удосконалено систему показників оцінювання ендogenous та екзогенної складових економічного потенціалу машинобудівних підприємств, яка передбачає відповідні індикатори (первинні та вторинні часткові, комплексні та узагальнюючі) та

ґрунтується на використанні комбінованого підходу до визначення їх граничного (нормованого) чи оптимального рівня (с. 102-105, 108, 124). Результати підтверджено публікаціями 4; 5; 6; 18; 19 (за списком праць, наведеним у авторефераті).

Автором удосконалено метод оцінювання конкурентного потенціалу машинобудівних підприємств за виокремленими видами продукції шляхом встановлення оптимального обсягу їх виробництва і реалізації за критерієм максимально можливої різниці між очікуваним прибутком від реалізації продукції та мінімально допустимою його величиною з точки зору залучення інвестицій (с. 165-175). Результати підтверджено публікаціями 8; 16; 20 (за списком праць, наведеним у авторефераті).

Удосконалено метод визначення сукупного економічного потенціалу машинобудівного підприємства за його ринковою вартістю, який поєднує окремі складові дохідного, порівняльного та витратного підходів до оцінювання (с. 184-189). Результати підтверджено публікаціями 1; 14 (за списком праць, наведеним у авторефераті).

Набула подальшого розвитку типологія економічного потенціалу підприємств шляхом виділення таких класифікаційних ознак, як рівень узагальненості цілей реалізації потенціалу підприємства, наявність у нього необхідних обсягів ресурсів та компетенцій для досягнення поставлених цілей, відношення до зовнішнього середовища, характер вхідної інформації для оцінювання потенціалу, а також групування чинників формування економічного потенціалу підприємств шляхом виокремлення первинних, вторинних та узагальнюючих чинників (с. 15-19; 23-27). Результати підтверджено публікаціями 2; 7; 9; 17 (за списком праць, наведеним у авторефераті).

Отримав подальший розвиток науковий підхід до формування ринкової вартості машинобудівних підприємств, що ґрунтується на виокремленні та встановленні взаємозв'язків між трьома типами чинників, які визначають вартість бізнесу, – первинними, опосередкованого та безпосереднього впливу (с. 63-65). Результати підтверджено публікаціями 1; 12; 13; 15 (за списком праць, наведеним у авторефераті).

Достовірність досліджень, повнота відображення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих автором дисертаційних працях

Дисертація Лесик Л.І. являє собою самостійну наукову роботу, яка є завершеною і в повному обсязі відображає підготовлені для публічного захисту наукові положення, результати теоретичних і розрахункових досліджень, а також дані по їх практичному впровадженню. Усі наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, є особистими здобутками автора. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та положення, які становлять його індивідуальний внесок.

Наукові положення, висновки і пропозиції, які сформульовані в дисертації Лесик Л.І., є достовірними, базуються на глибокому знанні і розумінні методологічного підґрунтя досліджуваної проблеми, об'єкта і предмета дослідження, а також розумінні дисертантом усієї сукупності проблем, що стосуються теорії і практики оцінювання економічного потенціалу підприємств, критичному узагальненні вітчизняних і зарубіжних джерел інформації по розглянутій тематиці, детальному аналізі статистичних даних про умови та результати діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств, коректності математичних викладок.

За темою дисертації опубліковано 20 наукових праць загальним обсягом 5,2 друк. арк., у тому числі 6 статей у наукових фахових виданнях України (з них 3 - у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз), 2 статті - у зарубіжних періодичних наукових виданнях. Публікації повною мірою розкривають структуру та зміст основних положень, рекомендацій та висновків дисертаційної роботи. Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідають нормативним вимогам щодо публікації основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення дослідження полягає в тому, що теоретичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних методик і рекомендацій щодо оцінювання наявного та стратегічного економічного потенціалу машинобудівних підприємств. Впровадження результатів дисертаційної роботи Лесик Л.І. у практику господарської діяльності машинобудівних підприємств дасть змогу підвищити рівень обґрунтованості потенційних можливостей цих підприємств та сприятиме розробці комплексу науково обґрунтованих заходів з їх реалізації.

Пропозиції автора пройшли апробацію та впроваджені у діяльність конкретних підприємств (ПАТ «Дрогобицький завод автомобільних кранів», ТОВ «Завод Електронпобутприлад»), про що свідчать додані до роботи довідки.

Науково-теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» при викладанні дисциплін «Інноваційний розвиток підприємства», «Потенціал і розвиток підприємства».

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Відмічаючи змістовність представленої до захисту дисертації, обґрунтованість її основних положень і враховуючи необхідність подальшого удосконалення процесу оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств, слід зазначити певні недоліки та дискусійні положення:

1. На с. 13 автор дає визначення економічного потенціалу підприємства як сукупності ресурсів та компетенцій працівників підприємства, які дозволяють йому забезпечити досягнення даного рівня певної цілі, а на с. 14 уточнює, що «...під економічним потенціалом підприємства за певною ціллю та видами діяльності пропонується розуміти сукупність його наявних та можливих до залучення ресурсів і компетенцій працівників, а також чинників зовнішнього середовища, які надають підприємству змогу досягнути найкращого кількісного рівня обраної цілі діяльності». В другому випадку чинники зовнішнього середовища розглядаються автором як складова економічного потенціалу підприємства, хоча вони лише формують середовище реалізації цього потенціалу. Крім цього, варто було б подати трактування автором поняття «потенційні (чи економічні) можливості підприємства», яке в роботі використовується тотожно до поняття «економічний потенціал підприємства» (с. 38-39, 67, 178 та ін.).

2. На рис. 1.1 (с. 16) представлена типологія економічного потенціалу підприємства з виокремленням ознак класифікації та видів економічного

потенціалу за цими ознаками. Однак, в зазначеній типології не визначене місце конкурентного економічного потенціалу, який автор розглядає в подальших підрозділах роботи.

3. На с. 30-32 подано достатньо повний перелік інформації, необхідної для оцінювання наявного рівня економічного потенціалу машинобудівних підприємств. Проте, розгляд інформаційного забезпечення процесу оцінювання економічного потенціалу суб'єктів господарювання повинен включати також висвітлення джерел та способів отримання такої інформації. Зокрема, це стосується описаного на с. 32 шостого блоку інформації, який включає відомості про чинники, що характеризують діяльність підприємств-конкурентів.

Крім цього, в процесі оцінювання економічного потенціалу підприємств важливо чітко визначати чинники впливу та показники оцінки, тому незрозуміло, як автор розглядає «чинники-показники» (с. 22, с. 55, 80, 89 та ін.)

4. У табл. 1.3 (с. 55) зазначається, що витратний підхід до оцінювання вартості підприємства базується на ретроспективній інформації, що дещо суперечить рис. 1.6 (с. 60), де наголошується, що для використання витратного підходу необхідні відомості про фактично понесені витрати на придбання активів з урахуванням їх зношення та переоцінювання за даними бухгалтерського обліку, тобто поточна інформація.

5. В Додатку А.3 представлено результати опитування керівників та спеціалістів машинобудівних підприємств стосовно впливу окремих груп чинників на використання їх економічного потенціалу. Доцільно було б навести анкету для опитування та зазначити, хто саме виступав в якості експертів та якою була їх чисельність.

На с. 128 автор використовує показник норми прибутковості інвестицій у дану галузь економіки, а в табл. 3.6 (с. 174) - показник рівня споживчих властивостей даного виду продукції, що виготовляється досліджуваним підприємством, однак, не подає способу обґрунтування їх значень.

6. Варто було б систематизувати методи оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств, запропоновані у третьому розділі роботи (с. 146-155, 165-175, 184-189), наприклад, за ступенем їх узагальненості, як це було зроблено автором стосовно показників оцінювання економічних можливостей підприємств у другому розділі дисертації.

Роботу посилено б подання більш детальних пояснень до формул (3.39) та (3.40) на с. 182-183.

Наведені дискусійні питання та зауваження не знижують високий науковий рівень роботи і не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Відповідність роботи вимогам МОН України

Дисертація викладена українською мовою, оформлена у повній відповідності з нормами і правилами МОН України. Стиль викладення матеріалів дослідження, наукових положень, висновків та рекомендацій відрізняється науковістю, логічністю і забезпечує доступність сприйняття. Текстовий матеріал проілюстровано 24 таблицями, 14 рисунками та 4 додатками.

Автореферат підготовлений згідно вимог до змісту, структури та стилю викладення і відображає основні наукові результати, які одержані в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації дисертаційної роботи. Вивчення дисертації та автореферату дозволяє зробити висновок щодо ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертації.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Лесик Лілії Іванівни «Показники та методи оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств», що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), є самостійним, завершеним науковим дослідженням, містить нові, не захищені раніше науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують наукове завдання щодо оцінювання економічного потенціалу машинобудівних підприємств.

Дослідження має концептуальний та прикладний аспекти, що є характерним для наукової роботи. За змістом проведених досліджень робота відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Основні положення та отримані наукові результати достатньо повно висвітлені у публікаціях. Автореферат дисертації та друковані роботи відображають основні наукові результати та висновки дисертаційної роботи.

Оцінюючи в цілому комплекс проведених автором досліджень, вважаю, що дисертаційна робота за змістом, важливістю, структурою, обсягом та оформленням повністю відповідає вимогам, визначеним у пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р.

Дисертаційна робота, опубліковані праці та автореферат свідчать, що їх автор, Лесик Лілія Іванівна, є висококваліфікованим фахівцем, може робити ґрунтовні наукові узагальнення, оцінки, висновки і отримувати нові наукові результати, а тому вона заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри економіки підприємства
Львівської комерційної академії

 – Н.Г. Міценко

Підпис професора кафедри економіки підприємства Львівської комерційної академії, кандидата економічних наук, професора Н.Г. Міценко засвідчую:

Вчений секретар

Львівської комерційної академії, професор

 – Л.Г. Медвідь